

Lit. Rom. A
2278

63 Poët. Lat. H. 170. 6.

CENTVM
AENIGMATA
VETERA

DIU

SVB SYMPOSII POETAE NOMINE
CIRCVMMLATA

DEINDE A NONNVLLIS

TANQVAM

SYMPOSIUM
A LACTANTIO CONSCRIPTVM

EDITA.

Recensuit, illustravit atque praefatus est
M. IOAN. FRIDER. HEYNATZ

Lycei Francofurtani Rector adiunctus.

FRANCOFVRTI ad Viadrum,
Impensis CAROLI THEOPHILI STRAVSII.
MDCCLXXV.

ALTA ...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

PRAEFATIO.

Ediderat *Joachimus Perionius*, monachus Benedictinus, anno 1533 Parisiis *Symphosii*, veteris poetae, aenigmata in forma octava; quam editionem ibidem in eadem forma 1537 repetiverunt. Insuper deinde vir magnus, *Joachimus Camerarius*, elementis rhetoricis, quae primum prodierunt anno 1540 *), septemdecim eorundem aenigmatum, sed ex alio codice a Perioniana lectione multum discrepante descriptorum **), quorum

A 2 aucto-

*) Exstare saltem scimus aenigmatia illa in editione tertia anni 1600; sed primam quoque illa habere, efficitur ex eo, quod de *Lorichio* statim subiungam.

**) Ex septemdecim aenigmatibus a *Camerario* vulgatis repetiit tredecim in *libris tribus aenigmatum* (1545) *Ioannes Lorichius*, sed presso *Camerarii* nomine.

auctorem *Symphorium* vocavit. Successerat *Josephus Castalio* *), cuius prima editio *Symphosii Romae* anno 1581. 4. prodiit **). Secuta est altera editio anno 1597 in 12. Vtrobique satis frequentes notae adiectae sunt. Repetita ea est *Duaci* 1604. 8. et *Romae* 1607. 12. ***). Tertius editor fuit *Petrus Pithoeus*, qui dedit anno 1590 *epigrammata et poemata vetera Paris.* 12, recusa *Lugduni* ****) a. 1596. Exstant ibi et inter epigrammata quaedam nomine *Caelii Firmiani Symphorosii* inscripta et deinde
Coelii

*) Hunc tertium editorem facit *Heumannus* praemisso *Pithaeo*; sed obstat ab ipso tradita annorum ratio. Notat hoc quoque *Bibliophilus* deinceps citandus.

**) Vid. *Heumannus* p. XLIX. et *Irenaei Bibliophili* (h. e. *Iac. Frid. Beyschlagii*) observatio ad *Heumanni* praefationem apud *Schelhornium* *Amoenit. Litt. Tom. II.* p. 484 fqq.

***) Vid. *Heumanni* *Poecile* *Tom. II.* p. 109 fqq.

****) *Heumannus* falso *Geneuae* recusa refert; bibliopola quidam *Geneuensis* *Lugduni* recudenda curavit. cf. *Poecil. Tom. II.* p. 122.

Coelii Firmiani Symposii *) *aenigmata centum*. Hae sunt tres Symposii editiones ex MSS. deriuatae. *Perionii* editionem repetiit *Reusnerus* in *Aenigmatographia*. Ceterae usque ad *Heumannianam* secutae sunt *Castalioneam*, nempe *Rittershusiana* *Lugduni* 1598. 8. et (curante *Meursio*) ex officina *Plantiniana* *Raphelengii* 1610. 8., *Nicolai Caspini* in *Symbolica Aegyptiorum sapientia* aliquoties excusa, *Chr. Iunker* cum *Phaedro* 1700. 12. et *I. G. Walchii* itidem cum *Phaedro* 1713. 12. Vnam tamen adhuc ceteris incognitam describit *Fabricius* **), editam a *Francisco Basuelo*, *Bas.* 1563. 8., sed XLVII tantum aenigmata continentem.

Anno 1722 *Hanouerae* 8. edidit virtutum iam celeberrimus, *Christophorus Augustus*

A 3

gustus

*) Vides variam nominis poetae nostri scripturam, *Symphosius*, *Symphorius*, *Symphorosius*, *Symphosius*, ut iam de praenominibus taceam. In poetica maiori *Giefseni* p. 32. vocatur *Symphonius*, a *Sigeberto Gemblacensi* in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap. 132. *Symphrosius*.

**) *Bibl. lat.* T. III. p. 255.

gustus Heumannus, centum aenigmata illa, quae adhuc Symposio poetae tributa erant, titulo Symposii Lactantiani *) insignita. Persuasum enim sibi habebat vir eruditissimus omisso Lactantii veri auctoris nomine
 librarios

*) En integrum tibi titulum: L. Caecili Firmiani Lactantii *Symposium* siue *centum epigrammata* tristicha aenigmatica, quae vero suo auctori post longissimi temporis decursum reddidit, a librariis mendis ope Codd. MSS. repurgavit, suisque, *Ios. Castalionis, Casp. Barthii, Frid. Besseli* aliorumque notis illustravit *C. A. Heumannus*. Ob notarum amplitudinem adiectaque quaedam allotria liber crevit in viginti duas fere plagulas. Singularis fuit error viri summe venerandi *J. P. Milleri*, qui in Chrestomathiae Latinae editione prima scripsit, Catonis disticha de moribus ab Heumanno esse Lactantio tributa. Legebat fortasse vir doctissimus, a Theophilo Cortio Dionysio illi Catoni inter Latinorum poetarum nomina locum denegari (coniciebat Cortius verum libri titulum fuisse: *Dionysii Cato siue de moribus*,) et cum Symposium quoque ex eodem collegio relegatum recordaretur, utrumque confuderat.

librarios titulum operis pro poetae nomine accepisse, vt adeo Symposium factum esset Symposius. Opinionem hanc plane nouam his fere argumentis fulcire adnifus est. Primo *Hieronimus* Cap. LXXX. Catalogi scriptorum ecclesiasticorum retulit, exstitisse suo tempore Lactantii Symposium, quod adolescentulus scripserit; auctor autem Symposii diserte prae se fert, adolescentem se haec scripsisse. Secundo nullum vnquam virum nomen Symposii gefsisse adfirmabat *Heumannus*. Tertio praeponuntur in Pithoei codice Symposio duo praenomina *Coelius Firmianus*; Lactantius autem a multis *Lucius Coelius Firmianus Lactantius* vocatur, quamquam ab aliis rectius pro *Coelio* substituatur *Caecilius*. Denique aenigmata ipsa scripta sunt stilo auctore seculi quarti haud indigno. Quae argumenta quia illis, quibus *Baluzius Lactantio* librum de mortibus persecutorum vindicauerat, numero praestabant, totus vero orbis sententiae *Baluzii* accesserat, non dubitauit *Heumannus*, quin et suae fautores subscriptoresque non defuturi essent.

Quam spem non admodum eum fefellisse, non est, quod dissimulemus. Sane non solum nunquam, quod sciam, inde ex eo tempore aenigmata illa sub poetae Symposii nomine edita sunt, sed plerique historiae ecclesiasticae enarratores inter scripta Lactantiana hoc etiam ab *Heumanno* rursus inuentum Symposium retulerunt *). Neque tamen non inuenti sunt, qui opinionem illam reiicerent aut oppugnarent. Inter hos primus debetur locus magno *Ioanni Alberto Fabricio*, qui, postquam id iam ante **) minatus erat, strenue contra iuit ***) , nec paucos nactus est

*) Exstat *Symposium Lactantii* inter eius opera in editionibus Heumanniana, Bunnemanniana et Halensi, neglectum in no- vissima Langletii du Fresnoy, qui Bunnemannianam non nouerat.

**) *Bibl. Graec. lib. V. cap. 45. p. 539.*

**) Vid. *Tom. III. Biblioth. Lat. p. 273.* (in noua illa Ernesti editione *T. III. p. 253 sq.*), *Syllab. scriptorum, qui veritatem religionis Christianae asseruerunt p. 239, Biblioth. mediæ aevi Tom. IV. p. 693.* Addatur *Heumannii Poecile Tom. I, p. 255 sqq. III.*

est sibi adsentientes *). *Theophilus* quoque *Sigfridus Bayerus* et ante et post in eandem consensit sententiam **). Adde, quod ipse *Gesnerus*, qui *Heumanno* adstipulatus esse videbatur ***), qui adeo in eius gratiam prooemii initium ita emendauerat:

Hoc quoque Symposium de carmine Iusus inepto:

A 5 in

III, 215 sqq. et Praef. ad Lactant. et vltimus Tomus bibl. med. aevi a *Schötgenio* post fata *Fabricii* additus, vbi *Heumanni* opinio probatur.

*) Pertinent huc *Colerus* in *Biblioth. theol. selecta* Tom. II. p. 42, et ab eo excitati auctores diarii Gallici *la Bibliothèque Germanique* inscripti Tom. VI, p. 64, quibus tamen antea (Tom. II.) *Heumanni* opinio maxime probata erat.

**) Vid. epistolam eius in *Nouis litterariis Lipsiensibus* anno 1720, p. 155 sq. alteramque in *Norimbergensi Sylloge noua epistolarum* Lib. I. p. 25 sqq. vbi p. 27. queritur, quod Lipsienses priorem illam non exhibuerint integram.

***) Vid. *Heumanni* praefat. p. XXI. et *The-saur. epistolic. Gesnerian.* Vol. I. p. 33.

in Thesauro linguae Latinae *) numquam sub Lactantii, semper sub Symposii nomine aenigmata illa citauerit.

Quamuis autem non negandum sit, opinionem hanc beati *Heumanni* specie quadam veri natiuique commendari **) , tamen vix credo quemquam eius defensionem in se suscepturum, qui, quam firma sint, quibus superstruitur, argumenta, satis considerauerit.

Quod enim Hieronymus scribit, Lactantium iuuenem adhuc edidisse Symposium, quo modo euincere potest, esse hoc ipsum Symposium, cum ipso perhibente *Heumanno* satis frequens sit auctoribus Symposii adpellatio, iuniores autem tale quid, vt iucundum et ad delectationem

com-

*) Euolue voces *caligaris, de, graphium* et *strigilis*, adde quoque quae voc. *Symposium* dicuntur.

**) Agnouit hoc praeter auctores *Bibliothecae Germanicae* supra excitatos (Tom. VI. ubi iam *Fabricio* accesserant) S. V. *Ernesti* in nota *Fabricio* subiecta *Bibl. Lat.* Tom. III. p. 254.

compositum, facilius scribant, quam senes? Si relatum legamus Melanchthonem sub vitae exitum librum conscripsisse *de contemptu mundi*, inueniatur autem deinde liber *ἀδείσπολος* eo titulo insignitus, cuius auctor senem morti vicinum se fuisse testatus sit, quis, quaeso, statim Melanchthoni foetum istum adiudicandum censeat? Porro cum nemo umquam aenigmatum collectionem *Symposii* adpellatione insignitam ediderit, num cuiquam credibile sit, Hieronymum solam istam libri Lactantiani adpellationem positurum fuisse, non adiecta vlla argumenti mentione? Nullus enim eorum librorum, qui umquam ita inscripti sunt *), aenigmata continet.

Symposii nomen non adeo inusitatum fuisse, ac *Heumanno* visum erat, productis duobus ex seculo quarto exemplis monstrauit *Fabricius* **).

Maxi-

*) Vid. *Heumann.* praefat. p. XII.

**) *Bibl. Lat. Tom. III. p. 253. Ernest. ed.*
vbi autem non bene omissa sunt illa, quae

Maximum sine dubio opinionis nouae munimentum est in praenominum *Coelii* et *Firmiani* adiectione, quam in codice Pithoei inuenimus factam. Sed cum reliqui codices, qui praenomen addunt, *Coelium* tantum retineant, facile fieri potuit, - vt librarius aliquis indoctus, qui *Coelii* et *Firmiani* praenomen in adpellando Lactantio coniungi recordaretur, cum *Coelium* legeret, de suo *Firmianum* adderet, quasi opus esset, vt quisque *Coelii* praenomine vsus *Firmianus* insuper quoque vocaretur.

De stilo horum aenigmatum Lactantium non dedecorante res est altioris indaginis, et vix verisimile quid extricari posse puto. Quis enim nouit, quo stilo Christianorum in prorisa oratione Cicero vsus

in indice Tomi tertii. Ipse *Heumannus*, Poecil. T. I. p. 257 confessus est, errasse se, cum inauditum Symposii nomen inter viros crederet; sed eo faciliorem lapsum fuisse addit. Adde bibl. med. aeu. T. IV. p. 693.

vsus sit, cum iuuenis adhuc ad versus pandendos se accingeret? Nemo tamen erit, credo, qui seculo quoque sexto aut septimo tales versus, quales hic proferuntur, neget procudi potuisse. Ipsi *Heumanno* in excusandis quibusdam naevis nunc ad iuvenilem auctoris aetatem, nunc ad Africismum quemdam, quem in iuuenili hac opera olfecisse videbatur, confugiendum erat. Praecipue lapsus quidam prosodiaci *) nescio an vlli nisi seniori aetati imputari queant, vbi iam vetus pronuntiatio ruere coepisset, nec de syllabarum quantitate aequo certo, ac antiquis temporibus, constaret.

Quod addit postremo de *Baluzii* sententia totius orbis fauorem atque adsensum experta, pronum cuique iudicatu est, opus *de mortibus persecutorum* non posse profectum esse, nisi a scriptore christiano. Inter scriptores Christianos vero nemo se obtulit, cui tribui posset praeter
Lactan-

*) Vide aenigm. XVI et XVIII. Confer not. crit. ad proem. v. 12.

Lactantium, qui non solum teste *Hieronymo* talem librum ediderat, sed cum cuius stilo prosaico eius libri dictio quoque quam maxime conueniebat. Facile igitur patet, vtriusque scripti non eandem esse rationem, et si de alterius certo fere constet auctore, de alterius origine multas remanere dubitationes.

Quidquid autem tandem de libro isto statuendum sit, nequiuui satis mirari, cur tam parum cognitus esse soleat illis, qui puerilem aetatem acceperunt instituentem. Pueris puerilia placent, eorumque ingenium maxime illis rebus ducitur atque oblectatur, quae iocosi quid aut adeo ludicri promittunt. Consultum igitur duxi, nouam istorum aenigmatum editionem curare, quae siue *Symposii* ignoti poetae lusum, siue incerti auctoris *symposium* adpellaueris, siue cum *Heumanno Lactantio* tribueris, me non admodum contradicentem habebis. Satis mihi erit, si iusti talium rerum arbitri non in cassum operam paucorum dierum nugis his, si placet,

placet, insumfisse me iudicauerint. Heumanniana copia ita vsus sum, vt ex illustrationibus ea, quae ad rem meam facere videbantur, feligerem, adderemque nonnulla, quae suppetebant aut animo succurrebant, verborum autem contextum, in quo constituendo et nimia cum audacia et plerumque non satis feliciter *) *Heumannus* versatus erat, diligenter denuo recenserem. Natae sunt hac occasione obseruationes nonnullae criticae, quas ad finem aenigmatum reiiciendas censui. Si in praelegendo libello bonus doctor accesserit, non dubito, quin ad tirones inde non spernendus fructus redundaturus sit, nec ea cogitatione angor, fore vt gustus, quem dicunt, aut adeo Latinitas puerorum naeui quid ex ista lectione trahat. Impediet hoc praeceptoris cura, qui, quidquid aeruginis ex ea forte haesit, meliorum scriptorum insecuta lectione facile absterget, laetus ceteroquin, quod

*) Vide notam *Gesneri* epistolae cuidam ab *Heumanno* datae subiectam in thes. epist. *Gesneriano*.

quod datum fit, discipulos non inuitos
vorum satis larga copia et praeterea non
poenitenda rerum variarum notitia imper-
tiri. Dabam Traiecti ad Viadrum d. xviii
Aug. ciccclxxv.

CENTVM

C E N T V M
A E N I G M A T A V E T E R A

D I V S V B
S Y M P O S I I P O E T A E N O M I N E
C I R C V M L A T A etc.

P R O O E M I V M.

Haec quoque Symposius de carmine lu-
sit inepto;
Sic tu, Sexte, doces, sic te deliro
magistro.]

*Annua Saturni dum tempora festa redirent,
Perpetuo semper nobis sollemnia ludo,
Post epulas laetas, post pocula dulcia mensae,
Deliras inter vetulas puerosque loquaces,
Dum streperet late madidae facundia linguae:
Tum verbosa cohors studio sermonis inepti
Nescio quas passim magno de nomine nugas
Est meditata diu, sed friuola multa locuta est.
Nec mediocre fuit magni certaminis instar,*

B   Ponere

18 CENTVM AENIGMATA VETERA.

*Ponere diuersa, vel soluere quaeque vicissim.
 Ast ego ne solus foede tacuisse viderer,
 Qui nihil attuleram mecum, quod dicere possem,
 Hos versus feci subito de carmine vocis.
 Insanos inter sanum non esse necesse est.
 Da veniam, lector, quod non sapit ebria musa.*

Haec, quae sequuntur, quoque, post alia scripta, lusit, iocans composuit, Symposius carmine ineptiente (de redundat); sic faciendum esse tu, amicissime Sexte, doces me, sic ergo praecepta tua sequens deliro et nugas ago. Dum Saturnalia, dies festi in memoriam aetatis aureae sub Saturno rege actae instituti, ubi quiuis hilarem se praebet, conuiuia celebrat cet. perpetuo ludo nobis semper celebrari solita, redirent (pro redibant), et dum exactis epulis laetis et in summa hilaritate, quam dulcia mensae pocula excitauerant, facundia atque loquentia madidae, ebriae, linguae inter vetulas prae vino et gaudio paene furentes et pueros, quos conuiuium loquaces fecerat, ita streperet (strepebat), vt longe lateque exaudiri posset: tum cohors haec atque turba hominum, qui verbis abundabant multumque garriebant, passim nunc hoc nunc illo modo, et diu, quod sermones ineptos proferre desiderabat, meditata est et tentauit nescio quas nugas, quasi res magno de nomine (magni nominis) essent; sed parum processit, quod tentauerant, et friuola, absurda, multa locuti

locuti sunt. Nec fuit mediocre instar, mediocris imago, magni alicuius certaminis in isto ludo et ista aemulatione, non absimile erat magno certamini studium illud, quo quisque diversa*), varia aenigmata, aliis soluenda proponeret, aut quaecumque ab aliis proposita essent, ipse vicissim (Gallice à son tour) solvere studeret. Ne autem ego solus, qui nihil quaestionum aenigmaticarum mecum attuleram, quae dicere, proponere, possem, ne solus, inquam, viderer et culparer, foede, turpiter et cum infamia, tacuisse, hos, qui sequuntur, versus aenigmaticos feci, de carmine subito (de iterum redundat) vocis, extemporali opera statim, quae cogitasset, ore proloquens. Quod solus inter insanos sanus esse noluerim, nemo reprehendet; hoc enim minime necesse est. Ignosce ergo et veniam da, lector, quod musa vino inebriata non sapit, meliora non dat.

AENIGMA I.

GRAPHIVM siue STILVS.

*De summo planus, sed non ego planus in imo;
Versor utrimque manu, diuersa et munera fungor;
Altera pars reuocat, quidquid pars altera fecit.*

Stilus, quo veteres in cera scribebant, ab ima parte acutus erat, sed a superna planus siue latus. Manu versatur, vertitur (est hoc loco

B 2

passium

*) De quantitate vocis cf. notas criticas.

20 CENTVM AENIGMATA VETERA.

passiuum verbi actiui non infrequentis *verso*), *utrimque*, nunc ab hac nunc ab illa parte, et *diuersa munera* (pro *diuersis muneribus*; sed *fungor* saepe inuenitur cum accusatiuo) *fungitur*. Alterum munus est scribendi, alterum delendi. *Quidquid enim pars altera acuta fecit* seu scripsit, *reuocatur* seu deletur, si ita scribenti visum est, ab altera, nempe plana atque lata. Horatii praeceptum celebratur Lib. I. Sat. 10, v. 72. *Saepe stilum vertas, iterum, quae digna legi sint, scripturus.* *Stylus* minus recte a quibusdam scribi ex institutionibus orthographicis notum esse potest.

II. ARVND O.

*Dulcis amica Dei, ripae vicina profundae,
Suauae canens musis, nigro perfusa colore,
Nuncia sum linguae digitis signata magistris.*

Arundo est *dulcis amica Dei* Panos; cum ille Nympham Syringa persequeretur, fluiui Arcadiae Ladonis filiam; illa in arundinem versa est, Pan autem, calamis arundinis inter se iunctis inuenit fistulam, quae inde Syrinx quoque audit *). *Ripae*, orae fluiui (*litus* est ora maris), *vicina* est, praecipue autem gigni solet, vbi *ripa profunda* est. *Canit* carmina, quae
suauia

*) cf. Ouid. Metamorph. I, 690 sqq. et elegantissimi Vzii oden vltimam libri secundi.

suauia sunt et placent Musis. Nigro colore, atramento, perfunditur seu impletur. Calamo arundinis pro penna utebantur veteres. Denique cum magistris digitis, digitorum iussu seu per digitos, in charta signata, chartae admota et impressa est, nuncia fit eorum, quae lingua prolocuta est.

III. ANNVLVS CVM GEMMA.

Corporis extremi non magnum corpus adhaesi. Ingenitum dicas; ita pondere nemo grauatur. Vna tamen facies plures habitura figuras.

Annulus adhaeret homini tamquam minimum corpus, s. additamentum minimae magnitudinis, digiti, qui est extremitas corporis s. extremum corpus; adeo quidem firmiter, vt putare aut dicere possis, esse eum partem corporis vna cum ipso genitam; corpus autem annuli pondere non grauatur, ideoque eum pro parte quadam sui habere videtur. Denique est vna facies; sed haec vna facies plures ex se emit tit figuras, imagines expressas seu ectypa (Abdrücke). Castalio intelligit de annuli gemma, quae instar speculi rerum imagines admittit, quae explicatio minus placet.

22 CENTVM AENIGMATA VETERA.

IV. CLAVIS.

*Virtutes magnas de viribus adfero paruis.
Pando domos clausas; iterum recludo patentes.
Seruo domum domino; sed rursus seruor ab ipso.*

De viribus paruis, quamuis paruae mihi vires sint, adfero tamen virtutes magnas, comoda magna. Domos aperio et claudio cet.

V. CATENA.

*Nexa ligor ferro multos habitura ligatos.
Vincior ipsa prius; sed vincio vincta vicissim.
Et solui multos, nec sum tamen ipsa soluta.*

Necunt catenam fabri et ligant e ferro; paratur autem, vt multos habeat, teneat, ligatos. Postquam vincta est, ipsa vicissim, rursus (à son tour), vincit. Multos soluit, liberauit a vinculis, ipsa tamen ab illis non soluta est.

VI. TEGVLA.

*Terra mihi corpus, vires mihi praestitit ignis,
Estque domus tecto sedes mihi semper in alto,
Et me perfundit, qui me cito deserit, humor.*

Praestitit, dedit. Domus est genitiuus. Humor, aqua, pluuia, perfundit, opplet, tegulam; sed cito rursus eam deserit, defluens nempe.

VII. FV.

VII. FUMVS.

*Sunt mihi, sunt lacrimae, sed non est caussa doloris.
Est iter ad caelum, sed me grauis impedit aër,
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.*

Sunt mihi, sunt lacrimae, habeo, habeo in me lacrimas, h. e. vim eas eliciendi, fumus enim facit, vt humor ex oculis effluat; sed non habeo aliquid, quod caussa dolendi dici possit. Recta tendit fumus ad caelum, sed quo minus eo peruenire possit, impedit aër. Ignis genuit fumum; sed ipse ignis non nascitur, nisi praegresso fumo.

VIII. NEBVLA.

*Nox ego sum facie, sed non sum nigra colore:
Inque diem mediam tenebras tamen adfero mecum:
Nec mihi dant stellae lucem, nec Cynthia lumen.*

Nox seu nocti similis est nebula facie, secundum externam speciem. In medium diei tempus secum adfert caliginem; diem obscuram reddit. Stellae lucem habent infirmiore, Cynthia, Diana, luna, lumen clarius. Vtrumque tamen nebulae caliginem non pellit.

IX. PLVVIA.

*Ex alto venio, longa delapsa ruina.
De caelo cecidi medias transmissa per auras:
Et sinus effundit, qui me simul recipit ipse.*

Sinus terrae (h. e. terra ipsa) effundit pluuiam, emittit vapores, ex quibus pluuiam deinde

24 CENTVM AENIGMATA VETERA.

fit; *ipse simul* ille sinus deinde eam, cum decedit, rursus *recipit*.

X. GLACIES.

*Vnda fui quondam, quod me cito credo futuram:
Nunc rigidi caeli duris connexa catenis,
Nec calcata pati possum, nec nuda teneri.*

Glacies fuit quondam aqua; in eandem post tempus rursus mutatur. Rigidum, frigidum, caelum connectit aquam duris catenis, facit, ut ea congelet. Glacies non patitur, ut ab aliquo calcetur, sed frangitur. Potest tamen pati accipi passivè pro tolerari, ut apud Ciceronem ad diuers. (in epist. Lentuli) XII, 14, 9.

XI. FLVMEN ET PISCIS.

*Est domus in terris, clara quae voce resultat:
Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes;
Ambo tamen currunt, hospes simul et domus una.*

Est domus] aliqua scilicet, non mea. in terris] in depressioribus terrae locis. Domus ista, i. e. aqua, clara voce ad aures resultat et sonum edit.

XII. NIX.

*Pulvis aquae tenuis modico cum pondere lapsus,
Sole madens, aestate fluens, in frigore siccus,
Flumina facturus, totas prius occupo terras.*

Nix dici potest pulvis tenuis ex aqua factus, qui modico cum pondere in terram delapsus est.
facturus]

facturus] si facturus sum. Loquitur autem nix de se, tamquam de masculino, quia pulverem antea se vocauerat.

XIII. NAVIS.

*Longa feror velox formosae filia silvae,
Innumera pariter comitum stipante caterua;
Curro vias multas, vestigia nulla relinquens.*

Navis, longa filia silvae, velociter currit in vndis, et pariter, in eodem cursu, stipatur, circumdatur, ab innumeris aliis nauibus comitibus.

XIV. PULLVS IN OVO.

*Mira tibi referam nostrae primordia vitae.
Nondum natus eram, nec eram tum matris in
  aluo;
Iam posito partu natum me nemo videbat.*

*Aluus pro uterus. nemo videbat, quia gal-
lina recens natis pullis incubat.*

XV. VIPERA.

*Non possum nasci; si non occidero matrem.
Occidi matrem; sed me manet exitus idem.
Id mea mors patitur, quod iam mea fecit origo.*

*Viperæ fabulose dicuntur ita nasci, vt per-
rosis matris lateribus in lucem erumpant. Quae-
vis igitur vipera, dum nascitur, occidit matrem.
Sed in morte sua idem patitur, quod in ipsa na-
scendi origine matri fecerat.*

26 CENTVM AENIGMATA VETERA.

XVI. TINEA.

*Littera me pavit, nec quid sit littera, novi.
In libris vixi, nec sum studiosior inde.
Exedi musas, nec adhuc tamen ipsa profeci.*

nec sum studiosior inde] nec tamen ideo literis magis studentem vocare me possum. Vt *studiosior* pro *doctior* accipiatur, nihil opus est. *Profeci* antepenultima breui auctoritate destituitur. Vid. poeticam Giessensem p. 32.

XVII. ARANEA.

*Pallas me docuit texendi nosse laborem.
Nec pepuli radios poscunt, nec licia telae.
Nulla mihi manus est; pedibus tamen omnia fiunt.*

Arachne, puella quaedam Lydia, a Pallade seu Minerua *texendi* artem *edocta* erat; ipsa tamen negavit se Mineruae esse discipulam, quam ob rem irata Dea eam in Araneam conuertit. Aranea idem facit, quod Arachne fecerat; sed *pepli* seu vestes, quas conficit, non poscunt *radium* (das Weberschiff), quia textit sine radio, *nec* ceterae *telae* poscunt *licia* (Fäden), omnia enim *licia* ex sese protrahit.

XVIII. COCHLEA.

*Porto domum mecum, semper migrare parata,
Mutatoque solo non sum miserabilis exsul,
Sed mihi consilium de caelo nascitur ipso.*

migrare

migrare parata] alias: *ad migrandum parata*. Cochlea cum solum seu pristinam sedem cum alio terrae loco mutavit, non est miserabilis exsul, sed caelum ipsum illi consulit. Consilium nascitur accipio pro consulitur, es wird geforgt*), *de caelo* est *caelitus*, vom Himmel herab.

XIX. RANA.

*Rauca sonans ego sum media vocalis in unda;
Sed vox laude sonat, qua se quoque laudet et ipsa.
Quumque canam semper, nullus mea carmina
laudat.*

Rana, quae *rauca*, i. e. rauce, *sonare* solet, *media in unda vocalis* est, vocem suam emittit, sed *vox* eius tali *laude sonat*, qua semetipsam quoque collaudet, et *cum*, quamuis, *semper canat*, tamen non efficere potest, ut *carmina sua* a quoquam laudentur.

XX. TESTUDO.

*Tarda gradu lento, specioso praedita dorso,
Docta quidem studio, sed saevo prodita fato,
Viua nihil dixi, quae sic modo mortua canto.*

Tarda incedit et *lento gradu* testudo, *praedita* est dorso ob curuitatem *specioso* et insigni. Nunc *quidem*, cum *chelys* facta est, *docta* dici potest

*) Vide an magis placeat explicatio Sirmondi, quam ex Castalione adfert Heumannus Poecil. Tom. II. p. 117: consilium ex caeli facie capio, et domum me recipio, cum aestas suadet aut tempestas.

28 CENTVM AENIGMATA VETERA.

potest studio; sed tam saeuo fato prodita seu in lucem edita est, vt sic tantummodo post mortem cantet, cum viua nihil dixerit aut sonauerit.

XXI. TALPA.

*Caeca mihi facies, atris obscura tenebris.
Nox est ipsa dies, nec sol mihi cernitur ullus.
Malo tegi terra; sic me quoque nemo videbit.*

Nox est ipsa dies] Eodem fere reedit, vtrum ipsa cum nox coniungatur, an cum dies; prius tamen praestat.

XXII. FORMICA.

*Prouida sum vitae, duro non pigra labori,
Ipsa ferens humeris securae praemia brumae,
Nec gero magna simul, sed congero multa vicissim.*

Formica est *prouida* earum rerum conseruatricis, quae ad vitam sustentandam opus sunt; nec pigra est ad suscipiendum durum laborem *). Bruma pro hieme. Simul et vicissim opponuntur; posterius ergo exponendum est per vices, paullatim.

XXIII. MVSCA.

*Improba sum, fateor; quid enim gula turpe
veretur?*

*Frigora vitabam, quae nunc aestate reuertor;
Sed cito submoueor falso conterrita vento.*

Gula

*) Dativus ponitur loco Accusativi cum praepositione *ad*. Sic apud Ciceronem in epistolis ad diuersos II, 1, 2, scribendo *impiger*, vbi Cortius docet scribendo accipiendum esse in Dativo.

Gula est ingluuies, die Gefräßigkeit, falsus ventus est ille, qui flabello fit; hoc muscae terrentur et submouentur seu abiguntur.

XXIV. CURCULIO.

*Non bonus agricolis, non frugibus utilis hospes,
Non magnus forma, non recto nomine dictus,
Non gratus Cereri, non paruum sumo saginam.*

*Bonus hospes, ein willkommener Gast.
Non recto nomine dictus est Curculio die Kornmotte seu der Kornwurm; ipse enim breuis seu paruus est, nomen longum, vtpote tetrasyllabum *). Ceres, Dea frugum et frumenti; illi curculio gratus esse non potest.*

XXV. MVS.

*Parua mihi domus est, sed ianua semper aperta.
Exiguo sumtu furtiua viuo sagina.
Quod mihi nomen inest, Romae quoque consul habebat.*

Inest pro est. Inter consules Romanos erant duo, pater et filius, quibus nomen esset Publius Decius Mus.

XXVI. GRVS.

*Littera sum caeli penna perscripta volanti,
Bella cruenta gerens volucris discrimine Martis,
Nec vereor pugnare, dum non sit longior hostis.*

Grues

*) Castalio recto nomine dicendum *Gurgulionem* contendit, quia teste Seruio, animalculum hoc nil fere, nisi guttur, sit; et idem hoc velle Symposium opinatur.

Grues cum gregatim per aëra volarent veteribus formare videbantur figuram litterae Graecae Λ vel Υ . Grus vel gruum genus igitur est *littera in caelo perscripta penna* seu alis *volantis*, volucris seu auis, i. e. auium, per Enallagen numeri. Gruum genus *bella cruenta* gessit cum Pygmaeis, brevis staturae nanis, quos exstitisse vt credamus postulat fabulosa antiquitas. Cum pugnatur *discrimen Martis* fieri dicitur; hoc *discrimen volucre* est, cum volucres pugnant. *longior*] intellige, *quam ego*, aut *quam ille hostis*, quocum adhuc pugnavi, h. e. Pygmaei. Posterior praestat, et sic iam explicavit Castalio.

XXVII. CORNIX.

*Viuo nouem vitas, si non me Graecia fallit,
Atraque sum semper nullo compulsa dolore,
Et non irascens ultro conuicia dico.*

Si *Graeci* non mentiuntur, quod rarum tamen est, cornix *viuit nouem* hominum aetates, i. e. ducentos septuaginta annos. Quamuis illi nullius cognati mors *dolenda* vel *lugenda* sit, *atro* tamen vestitu induta semper incedit. Et si lingua eius cultello liberata est, et ab hominibus edocta verba proloqui didicit, *ultro*, non laceffita, et *non irascens*, *conuicia*, contumelias, dicit in praetereuntes, quod in nostris terris facere discunt psittaci.

XXVIII.

XXVIII. VESPERTILIO.

*Nox mihi dat nomen primo de tempore noctis.
Pluma mihi non est, cum sit mihi penna volantis.
Sed sedeo in tenebris, nec me committo diebus.*

Primum noctis tempus *vesperem* vocari notum est; a *vespere* dicitur *vespertilio*.

XXIX. ERICIVS.

*Plena domus spinis, parui sed corporis hospes,
Incolumi dorso telis confixus acutis;
Sustinet armatas segetes habitator inermis.*

Ericii pellis *domus* eius vocari potest. Haec *domus spinis plena* est, sed in ista domo habitat *hospes parui corporis*; si enim spinas sustuleris paruum est animal. Si *spinas cum telis acutis* comparare volueris, ericius istis telis *confixus* videtur, ita tamen, ut *dorsum* sit *incolume* et non vulneratum. *Domus illius spinosae habitator inermis* in tergo suo *sustinet* integras *armorum*, telorum et gladiatorum, *segetes* seu campos.

XXX. PEDICVLI.

*Est noua notarum cunctis captura ferarum,
Ut, si quid capias, id tu tibi ferre recuses,
Et, quod non capias, tecum tamen ipse reportes.*

Datur *noua* quaedam *captura ferarum* animalium *cunctis* hominibus *notarum* cet. *tibi ferre*] tibi tamquam proprium ac priuum vindicare.

XXXI.

XXXI. PHOENIX.

*Vita mihi mors est; morior, si coepero nasci.
Sed prius est fatum, laetae quam lucis origo.
Sic solus Manes ipsos mihi dico parentes.*

Phoenix, ficta avis, cuius nomen veteres in utroque genere enunciant, credebatur ipse se comburere, postquam ad prouectiorem aetatis gradum peruenisset, ex cineribus autem eius surgere nouus Phoenix. *fatum*, mors; *lucis*, vitae. *Solus* inter omnia animalia *parentes* habet *Manes*, i. e. mortem.

XXXII. TAVRVS.

*Moechus eram Regis, sed lignea membra sequebar;
Et Cilicum mons sum, sed non hoc nomine solo;
Et vehor in caelis, et in ipsis ambulo terris.*

Pasiphaë, vxor Minois, regis Cretae, amavit taurum quemdam album, ob eumque *lignae* vaccae a Daedalo facto se inclusit; sic taurus ille factus est *moechus regis*, h. e. vxoris eius corruptor, cf. Terent. Andr. II, 1, 16. Taurus porro est *mons* quidam *Ciliciae*, *sed non est mons iste solo hoc nomine* *); non enim *Taurus* vocatur tantummodo, sed aliqua sui parte *Imaus*, alia *Emodus* cet. Inter *sidera*, quae *in caelo* circumuehuntur, est taurus; et tauri seu boues *in terris* ambulant.

XXXIII.

*) Castalio explicabat: non sum solo, i. e. uno nomine, non ἐν τῇ σημαίῳ, sed πολύσημος.

XXXIII. LVPVS.

*Dentibus insanis ego sum, qui vinco bidentes,
Sanguineas praedas quaerens, victusque cruentos;
Multa cum rabie vocem quoque tollere possum.*

Bidentes, oves. Lupus vehementes et hor-
rifonos edere solet vlulatus, h. e. *vocem multa
cum rabie tollit*. Alii *vocem tollere* accipiunt pro
loquelam auferre seu eripere; veteres enim cre-
debant, si lupus prior vidisset hominem, hunc
statim obmutescere, nec verba proloqui posse.
Fortasse auctor aenigmatis in ambiguitate vocis
ludere voluit.

XXXIV. VVLVES.

*Exiguum corpus, sed cor mihi corpore maius.
Sum versuta dolis, arguto callida sensu.
Et fera sum sapiens, sapiens fera si qua vocatur.*

Vulpi *cor maius*, i. e. intellectus et sapientia
maior, est, quam pro mensura corporis ex-
spectari poterat; *maior corpore* h. l. est *maior,
quam pro corpore*. Incongruum est feram vo-
care sapientem; sed si quam feram sapientem
vocari licet, certe vulpes ita vocanda erit.

XXXV. CAPRA.

*Alma Iouis nutrix, longo vestita capillo,
Culmina difficili peragrans super ardua gressu,
Custodi pecoris tremula respondeo lingua.*

Amalthea capra fuit *Iouis nutrix*. *Alma* hic
proprie pro *alens*. *Peragrarere*, quod alias accu-
C fatium

34 CENTVM AENIGMATA VETERA.

fatium post se habet, hic cum *super* coniungitur; est igitur pro *circumvagari*. *Culmina* sunt montium et rupium. *tremula*, tremulum sonum edente, *lingua*.

XXXVI. PORCVS.

*Setigeræ matris fecunda natus in aluo,
Desuper ex alto virides exspecto saginas,
Nomine numen habens, si littera prima periret.*

Aluus iterum pro *uterus*. *Ex alto*, ex arboribus; *desuper ex alto*, pleonasmus, quem nobis imitari licet; von oben aus der Höhe herab. *Virides saginae*, glandes querneae, ilignes, cerreae, fageae. Si voci *porcus* primam demas litteram, relinquitur *Orcus*, quod est *nomen numinis*; Pluto enim *Orcus* quoque vocatur.

XXXVII. MVLA.

*Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago,
Ex aliis nascor, nec quisquam nascitur ex me.*

Mula dissimilis est patri suo, equo, et figura, secundum figuram, etiam matri siue a matre, asina, diuersa; porro est generis ex equo et asino confusi et commixti; sed haec equi et asinae propago non apta est generi propagando, mulæ enim non pariunt.

XXXVIII.

XXXVIII. TIGRIS.

*A fluuio dicor, fluuius vel dicitur ex me,
Iunctaque sum vento, vento velocior ipso,
Et mihi dat ventus natos, nec quaero maritum.*

Vtrum *Tigris*, fluuius Asiae, dictus sit ab animali eiusdem nominis, an animal a fluuio, non constat. Equas quasdam nobiliores mares non admittere, sed a vento concipere retulerunt veteres. Idem alii de tigride narrarunt. Haec igitur connubia *iuncta* est cum *vento*, quem cetera velocitate superat.

XXXIX. CENTAURVS.

*Quattuor insignis pedibus, manibusque duabus,
Dissimilis mihi sum, quia non sum vnus, et vnus;
Et vehor, et gradior, quia me duo corpora portant.*

Centaurus insignis est siue distinguitur ab omni reliquorum quadrupedum genere *quattuor pedibus* cet. Est *vnus*, vnum animal, *et, non vnus* quoque, quia ex homine et equo compositus.

XXXX. PAPAVER.

*Grande mihi caput est, intus sunt membra minuta;
Pes vnus solus, sed pes longissimus vnus;
Et me somnus amat, proprio nec dormio somno.*

Somnus amat *papauer*, quia illud somnum promouet et inuitat; ipsum *papauer non dormit.*

XXXI. MALVA.

*Anseris esse pedes similes mihi, nolo negare;
Nec duo sunt tantum, sed plures ordine cernis;
Et tamen hos ipsos omnes ego porto supinos.*

Malua, quam et nos die Malve vocamus, quamuis et aliis die Pöppel audiat, est planta, cuius folia non sunt ab similia figurae pedis anserini; et hi pedes anserini sunt supini, plantas caelo obuertunt.

XXXII. BETA.

*Tota vocor Graece, sed non sum tota Latine;
Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam
In terris nascor, lympham lauor, ungor oliuo.*

Beta 1) est littera; hanc totam duabis syllabis nominant Graeci, Latini vnica tantum syllaba Be; sed 2) si inuenias hoc nomen scriptum ante mediam cauponis tabernam, non amplius littera est, sed significat plantam quamdam seu radicem, quae in terris nascitur, lympham seu aqua abluatur, et oliuo seu oleo ungitur et perfunditur.

XXXIII. CUCURBITA.

*Pendeo, dum nascor; rursus, dum pendeo, cresco;
Pendens commoueor ventis, et nutrior undis.
Pendula si non sim, non sum iam iamque futura.*

Cucurbita pendens nascitur, crescit, mouetur et irrigatur. iam iamque] breui, mox.

XXXIV.

XXXIV. CEPA.

*Mordeo mordentes, ultro non mordeo quemquam;
Sed sunt mordentem multi mordere parati;
Nemo timet morsum, dentes quia non habeo ullos.*

*ultro, nisi ipsa antea morsu prouocata sit,
non mordet cepa quemquam. Mordere parati,
alias ad mordendum parati.*

XXXV. ROSA.

*Purpura sum terrae pulchro perfusa colore,
Septaque, ne vioter, telis defendor acutis.
O felix, longo si possem viuere fato!*

*Rosa est quasi purpura seu summus decor
terrae; a telis acutis, spinis nempe, quae il-
lam sepiunt, defenditur, ne quisquam eam vio-
lare audeat. Felix esset, si posset longo fato
seu aeuo, i. e. diu viuere.*

XXXVI. VIOLA.

*Magna quidem non sum, sed inest mihi maxima
virtus;
Spiritus est magnus, quamuis in corpore paruo;
Nec mihi germen habet noxam, nec culpa ru-
borem.*

*Virtus est praestantia. Spiritus significat
animum, die Seele, sed etiam halitum, den
Hauch, i. e. odorem (flores enim dicuntur spi-
rare odorem). Poeta in ambiguitate vocis lu-
dit.*

38 CENTVM AENIGMATA VETERA.

dit. *Germen* meum (nota *mihi* saepe ita poni, vt in explicatione substituendum sit pronomen possessiuum *meus*) *non habet noxam*, i. e. ramuli mei non sunt confitae spinis, vt rosae germina, ideoque neminem pungunt; non habet *culpa mea ruborem*, numquam *erubesco* (de viola enim alba hic agitur), etiamsi fieri posset, vt *culpam* aliquam in me admiserim.

XXXVII. TVS.

*Dulcis odor nemoris flamma fumoque fatigor,
Et placet hoc superis, medios quod mittor in ignes,
Cum mihi peccandi meritum natura negarit.*

Tus in altaria deorum coniiciebant ethnici, ibique incendebant. Nascitur in fruticibus aut arboribus *nemorum*, praesertim Sabaeae, regionis Arabiae felicis, istaque nemora *dulci odore* implet. Sed inde illud demunt homines et *flamma fumoque fatigant*; quod autem in ignem iniicitur, *non displicet* diis, quamuis combustionem nulla sua culpa meruerit, vtpote cui a natura *meritum peccandi* i. e. culpa, die Verschuldung, *negatum* sit.

XXXVIII. MYRRHA.

*De lacrimis et pro lacrimis mea coepit origo.
Ex oculis fluxi, sed nunc ex arbore nascor.
Laetus honor frondis, tristis sed imago doloris.*

Myrrha, Cinyrae, regis Cyprii, filia, in Sabaea mutata fuit in arborem sui nominis, quae
teste

teste Ouidio (Metamorph. X, 500) *flet, tepi-
daeque manant ex arbore guttae.* Haec et ipsa
effluvia *myrrha* audiunt, et de ista hoc loco
agitur. *Origo* eius est *de (ex) lacrimis*, vt
nempe *pro lacrimis* myrrhatae guttae destilla-
rent. *Honor* et decor *frondis*, foliorum, infi-
gnis est atque *laetus* (sic *segetes* dicuntur *lae-
tae*), sed *imago doloris*, quam referunt lacri-
mae, *tristis*.

XXXIX. EBUR.

*Dens ego sum magnus, populis cognatus Eois.
Nunc ego per partes in corpora multa recessi;
Nec remanent vires, sed formae gratia mansit.*

Ebur nihil aliud est, nisi dens elephantinus,
et adfertur ex India praecipue, vbi plurimi sunt
elephanti. Hinc ebur dici potest *cognatus po-
pulis* orientalibus seu *Eois*. Ex illo parantur,
dissectis dentibus, *multa corpora* minora, instru-
menta, vasa, utensilia. Cum ebur adhuc dens
esset, et in ore elephanti, magnae istius erant
vires; his nunc destituitur, sed *remanfit* eadem
gratia et pulchritudo *formae*, quae iam in den-
te fuerat.

L. FOENVM.

*Herba fui quondam viridi de gramine terrae,
Sed chalybis duro mollis praecisa metallo;
Mole premor propria, tecto conclusa sub alto.*

40 CENTVM AENIGMATA VETERA.

Gramen quondam fuit herba in viridi illo
vestitu terrae *); sed postquam mollis ista her-
ba duro chalybe praecisa, demessa, est, in hor-
reum concluditur, ibique mole sua ipsius pre-
mitur.

LI. MOLA.

*Ambo sumus lapides, una sumus ambo iacentes;
Quam piger est unus, tantum non est piger alter.
Hic manet immotus; non desinit ille moueri.*

non est piger] impiger, agilis.

LII. FARINA.

*Inter saxa fui, quae me contrita premebant;
Vix tamen effugi totis collisa medullis;
Et nunc forma mihi minor est, sed copia maior.*

Farina inter duo saxa totis medullis collidi-
tur, confringitur, conteritur.

LIII. VITIS.

*Nolo toro iungi, quamvis placet esse maritam.
Nolo virum thalamo; per me mea nata propa-
go est.*

Nolo sepulcra pati; scio me submergere terrae.

Vitis non cupit per torum conjugalem cum
aliquo marito coniungi; sed vult tamen marita
seu maritata esse; maritatur autem vitis, cum
vlmo

*) Virgil. Eclog. III, 26. non graminis attigit
herbam.

vlmo aut cuius alii arbori adiuncta in altum ducitur. *Non vult sepeliri, sed id patitur, vt vinitor se totam supplantet in terram.*

LIV. HAMVS.

*Exiguum corpus, flexu mucronis adunci
Fallaces escas medio circumfero fluctu.
Blandior, vt noceam; morti praemitto saginam.*

Hamus (die Angel) est praeditus flexu seu curuamine mucronis adunci; escæ huic mucroni impositæ in fluctu circumferuntur, et quasi sagina ante mortem praemittuntur.

LV. ACVS.

*Longa, sed exilis, tenui producta metallo,
Mollia duco leui comitantia vincula ferro;
Et faciem laesis, et nexum reddo solutis.*

Acus producta seu in longum protracta est e tenui metallo. Mollia vincula sunt fila; hæc ducit acus leui ferro i. e. per leue ferrum, fila autem istud ferrum semper comitantur et sequuntur. (Si ferro leui accipias in datiuo; notes non plane insolitum esse comitari datiuo iunctum pro comitem esse.) Tandem acus laesis rebus faciem suam et formam pristinam restituit, solutis et scissis nexum.

LVI. FICO seu CALIGA.

*Maior eram longe quondam, dum vita manebat;
Sed nunc exanimis, lacerata, ligata, reuulsa,
Dedita sum terrae, tumulo sed condita non sum.*

Fico (vox posterioris aevi) *caligae* genus fuisse videtur ex ocrea vel perone factum. Solent et hodie ocreas et calceos praecidendo et truncando in sandalia mutare pauperiores; *ficonem* autem genus quoddam calceamenti monachi et rustici fuisse Dufresnius perhibet; monachos paupertatis speciem prae se ferre solere notum est. Age nunc ad explicationem! *Caliga*, dum nondum truncatus erat, *viuebatque* quasi adhuc, longe maior erat. *Sed nunc* quasi exanimis est, *lacerata, ligata* i. e. fasciis et ligamentis circumdata, quibus nempe *caligae* instructae erant, ut in talis possent religari, *reuulsa* a soleis (nouae enim soleae caligis clauorum ope suffingebantur, de quibus clavis videatur aenigma statim insequens) in *terram*, humi, tamquam res vilis abiicitur. *Tumulo condi* est *sepeliri*.

LVII. CLAVVS CALIGARIS.

*In caput ingredior, quia de pede pendeo solo.
Vertice tango solum; capitis vestigia signo;
Sed multi comites casum patiuntur eundem.*

Clavus, quo soleae caligarum suffiguntur, capite seu *in caput ingreditur*. *Vertice* seu capite, non planta sua, tangit solum; hinc etiam

non

non *vestigia* plantae, sed *capitis signat* seu humo imprimit *). Sed solutio potest esse in hoc *casu*, quod *eundem multi* alii clavi *patiantur*.

LVIII. CAPILLVS.

*Findere me nulli possunt, praecidere multi.
Sed sum versicolor, albus quandoque futurus.
Malo manere niger; minus ultima fata verebor.*

Praecidi possunt capitis pili, sed non findi (salthim olim non poterant). Sunt in diuersis hominibus diuersi coloris, in aliis nigri, fusci in aliis cet. Accipio ergo *versicolor* pro *diuersicolor*, quod exemplis minime caret. Si tamen velis, interpretari etiam poteris de colore capillorum subinde mutabili, vt ex fuscis v. c. fiant nigri. Quo tandem colore sint capilli, postremum *albi* fiunt in senibus. *Quandoque* est *aliquando*. Mortem *minus verentur* capilli, quam aliae corporis partes; ferius enim in puluerem abeunt. Ultima syllaba in *versicolor* hic producit ob caesuram, quod exemplo Virgilii tueri se potest, qui Ecl. X, 69 scripsit. Omnia vincit *amor*; et nos cedamus *amori*. Cf. prooem. v. 12.

LIX. PILA.

*) Capita ista tamen non obtusa, sed acuta fuisse, demonstrat *Nigronus* in opusculo de *caliga*.

44 CENTVM AENIGMATA VETERA.

LIX. PILA.

*Non sum cincta comis, et non sum comta capillis;
Intus enim crines mihi sunt, quos non videt ullus.
Meque manus mittunt, manibusque remittor in
auras.*

Comae sunt cincinni et crines arte compo-
siti, *capilli* crines capitis, sine respectu ad com-
tum. Ab alio *mittitur* *pila*, ab alio *remittitur*.

LX. SERRA.

*Dentibus innumeris sum toto corpore plena;
Frondicomam sobolem morsu depascor acuto;
Mando tamen frustra, quia respuo praemia dentis.*

Arbores frondes seu folia pro coma habent;
hinc vocari possunt *frondicomae*. Serra depa-
scitur nemoris *sobolem frondicomam*, arbores.
Respuit *praemia* f. *praedam dentis*, scobem.

LXI. PONS.

*Stat nemus in lymphis, stat in alto gurgite silua,
Et manet in mediis undis immobile robur;
Terra tamen mittit, quod terrae munera praestat.*

Vt aenigmate praecedente *comam* et *capillos*,
paene synonyma, coniunxerat, sic hic iterum
coniungit *nemus* et *siluam*, *lymphas* et *gurgitem*.
Verte: Ein Wald steht in der Flut, und Bäume
im tiefen Wasser. Deinde *robur* non minus est
pro

pro arbore, sed verti potest *Holz*. Quia pons
terrae vice fungitur, *terra* illa *mittit* atque ex-
 hibet, quibus ad pontem struendum opus est.

LXII. SPONGIA.

*Ipsa grauis non sum, sed aquae mihi pondus in-
 haeret;*

*Viscera tota tument patulis diffusa cauernis;
 Intus lymphæ latet, sed non se sponte profundit.*

Viscera tota (das ganze Innere) spongiae
tument, et *diffusa* seu dilatata sunt *patulis*, ex-
 tentis atque amplis, suis *cauernis* i. e. poris.
 In *profundit* syllaba prima anceps est, et corri-
 pitur apud Virgilium, Ouidium et Statium,
 quamuis id non in omnibus constitutionibus
 grammaticis obseruatum sit.

LXIII. TRIDENS.

*Tres mihi sunt dentes, vnus quos continet ordo;
 Vnus praeterea dens est et solus in imo;
 Meque tenet numen, ventus timet, aequora curant.*

Tres habet *dentes* tridens in *vno ordine* iux-
 ta se positos; *in imo* hastili est quartus. Tri-
 dentem *tenet* Neptunus, eoque ventos terret
 (vid. Virgil. Aeneid. I, 128 sqq.); tridentis ra-
 tionem habent, cumque verentur *aequora*.

LXIV. SA.

LXIV. SAGITTA.

*Septa graui ferro, leuibus circumdata pennis,
Aëra per medium volucris contendo meatu,
Missaque discedens nullo mittente reuertor.*

Ab alia parte sagitta munita est ferrea cuspi-
de, ab alia et quidem posteriori, pennis in-
structa. *Meatus volucris est celer volatus.* Sa-
gitta non nisi ab aliquo missa in aëra discedit,
verum ex alto *nullo mittente*, sed sponte sua
reuertitur.

LXV. FLAGELLVM.

*De pecudis dorso pecudes ego terreo cunctas,
Obsequio cogens moderati lege doloris;
Nec volo contemni, sed contra nolo nocere.*

De (ex) pecudis dorso, cui insidet rusticus
aut pastor, *terret* flagellum omnes pecudes.
Potest tamen sic quoque intelligi: Flagellum,
quod desumptum et paratum est ex dorso, corio,
pecudis cet. Cogit eas *obsequio*, i. e. ad obse-
quium (sic Virgilius: *It clamor caelo*,) *lege* et
vi doloris moderati atque ferendi.

LXVI. LATERNA.

*Cornibus apta cauis, tereti perlucida gyro.
Lumen habens intus diuini sideris instar,
Noctibus in mediis faciem non perdo dierum.*

Lucerna

Lucerna ex *cornibus cauis apta* *) seu confecta, composita est, et per *teretem*, corrotundatum, gyrum s. ambitum lucem transmittit. *In se* habet *lumen*, quod simile est *fideri* alicui caelesti, facitque vt noctu non desit *facies* seu similitudo quaedam lucis *dierum*.

LXVII. SPECVLAR.

*Pespicior penitus, nec luminis arceo visus,
Transmittens oculos intra mea membra meantes;
Nec me transit hiems, sed sol tamen emicat in me.*

Specular seu specularare est orbis vel quadra ex lapide quodam pellucido, quibus olim utebantur pro nostris vitreis; ergo eine steinerne Fensterscheibe. Lapis iste pellucidus vocabatur *specularis*. Tale specular non arcet *visus* seu intuitus *luminis*, oculi, praetereuntium hominum, ab illis, quae in aedibus fiunt, nec eorum, qui in aedibus sunt, ab illis, quae in platea fiunt, sed lucem *transmittit*, adeoque *oculos* quasi hominum *intra membra* eius *meantium* h. e. post ipsum latentium. *Hiems*, mala tempestas, non transit, sed *solis* tamen radii et calor.

LXVIII. SPECVLVM.

*Nulla mihi certa est, nulla est peregrina figura.
Fulgor inest intus, radianti luce coruscans,
Qui nihil ostendit, nisi si quod viderit ante.*

Speculo

*) *Apta* proprie est participium verbi obsoleti *apere* vel *apisci*, quod nectare vel conformare significabat.

Speculo *nulla certa* ac sempiterna *figura* adsignata est, quam semper ostendat; sed quamvis ostendere potest, ergo nulla figura ei *peregrina* vel aliena est. *Fulgor*, qui ei *inest*, *convulscat*. *Nisi si est nisi*.

LXIX. CLEPSYDRA.

*Lex bona dicendi, lex sum quoque dura tacendi,
Vis avidae linguae finis sine fine loquendi,
Ipsa fluens, dum verba fluunt, ut lingua quiescat.*

Clepsydra est horologium nostrorum clepsammidiorum simile, nisi quod pro arena aquam transmittat. Cum orationes Romae habendae essent, oratori certus numerus clepsydram concessus est, quae postquam effluxerant, oratio finienda erat. Clepsydra ergo *bona lex dicendi*, dum oratorem nimis arctis limitibus non includit, sed eadem tamen est *lex dura tacendi*, item *finis* est seu finem et terminum statuit *vi* illi ac naturali dispositioni *linguae humanae* cupientis *sine fine loqui*.

LXX. PUTEVS.

*Mersa procul terris in cespite lymphæ profundo,
Non nisi perfossis possum procedere venis,
Et trahor ad superos alieno ducta labore,*

Putei *lymphæ* (aqua) longe infra terrae superficiem est in humo alte cauata et effossa; haec aqua *non potest procedere* seu affluere, *nisi*
venae

venae aquarum terram pertranseuntium *perfos-*
sae sint. *Ad superos*, ad loca supra terram, *la-*
bitur, fluit, peruenit, non sponte, sed *ducta*
et protracta *labore* aliorum, hominum nempe
aut animalium.

LXXI. TVBVS.

Truncum terra tegit, latitant in cespite lymphae;
Alueus est modicus, qui ripas non habet ullas.
In ligno vehitur medio, quod ligna vehebat.

Tubus est ligneus canalis, per quem aqua aliquo deducitur, constans ex *trunco* arboris. Hic truncus sub *terra* et *cespitibus* latet nec oculis supergredientium adspicitur. Foramen trunci flumini isti subterraneo pro *alueo* est; sed *ri-*
pae alueo desunt. Aqua alias *ligna vehit*, nunc *in ligno vehitur*.

LXXII. FOLLIS.

Non ego continuo morior, tum spiritus exit;
Nam redit adsidue, quamuis et saepe recedat,
Et mihi nunc magna est animae, nunc nulla
facultas.

Continuo, statim. *Spiritus* seu ventus *exit*
et *recedit* idem est. *Anima* pro vento, *facultas*
pro copia.

D

LXXIII.

LXXIII. LAPIS.

*Deucalionis ego crudeli sospes in unda,
Adfinis terrae, sed longe durior illa.
Littera decedat, volucris quoque nomen habebo.*

Deucalionis diluuium, quo praeter Deucalionem et coniugem Pyrrham totum mortalium genus extinctum est, lapides extinguere non potuit. Demto *L* remanet *apis*, nomen animalis volantis.

LXXIV. CALX.

*Euasi flammis, ignis tormenta profugi.
Ipsa medela meo pugnat contraria fato.
Ardeo de lymphis; mediis incendor ab undis.*

Flamma non nocuit calci, cum e lapide coqueretur; effugit ergo vim atque vexationem ignis. Aqua, quae alias *medela* esse solet contra vim ignis, contra, e contrario, *pugnat*, nocet, *fato* calcis. *Lymphae* causa sunt, ut *ardeat*; *undae*, quibus undique circumdatur, eam *incendunt*.

LXXV. SILEX.

*Semper inest intus, sed raro cernitur ignis;
Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus;
Nec lignis, ut viuat, eget, nec, ut occidat, undis.*

Ignis in venis filicis latens *viuit* sine ope *lignorum*, *occidit* seu *perit*, non admota aqua.

LXXVI.

LXXVI. ROTAE.

*Quattuor aequales currunt ex arte sorores,
Sic quasi certantes, quam sit labor omnibus unus;
Et prope sunt pariter, nec se contingere possunt.*

Aequales est eiusdem figurae non eiusdem aetatis. *Ex arte*, regulis artis conuenienter, artificiose. *Certant quasi*, quamuis singulis idem labor perpetiendus sit. *Pariter prope*, aequae prope, sind sich einander gleich nahe, quod cum grano salis accipiendum.

LXXVII. SCALAE.

*Nos sumus, ad caelum quae tendimus alta petentes,
Concordi fabrica quas unus continet ordo,
Ut simul haerentes per nos scandatur ad auras.*

Res altae, v. c. montes, alta seu caelum petere dicuntur, ergo et scala seu, quod idem significat, scalae in plurali. Scalae seu gradus *vno ordine continentur*, stehen über einander, (cf. LXIII, 1.), *concordi fabrica*, concorditer fabricatae, i. e. iisdem interuallis dispositae. *Simul haerent* gradus in vna pertica seu potius in duabus.

LXXVIII. SCOPA.

*Mundi magna parens, laqueo connexa tenaci,
Iuncta solo plano, manibus compressa duabus,
Ducor ubique sequens, et me quoque cuncta sequuntur.*

D 2

Mundus

52 CENTVM AENIGMATA VETERA.

Mundus et systema rerum creatarum significat, die Welt, eiusque *magna parens* est natura, et munditiem, die Reinlichkeit, cuius *magna parens* dici possunt scopae. Pro *scopae* hic habetur singularis *scopa*, cuius meminit quoque Charifius, grammaticus antiquus. *Tenax*, firmiter tenens. Scopae *iunguntur solo plano*, cum terram verrunt. Scopae *sequuntur* manum verrentis et secum trahunt quisquillas. Posterius *sequi* vertatur *mitgehen*.

LXXIX. TINTINNABVLVM.

*Aere rigens curuo patulum componor in orbem;
Mobilis est intus linguae crepitantis imago;
Non resonat positus, motus quoque saepe resultat.*

Tintinnabulum est parua campana, quali uti solent domini ad vocandos feruos. Malleolus *mobilis* campanae (der Klöpfel siue Klöppel) habet *imaginem linguae* garrientis. *Positus* et *motus* referuntur ad orbis.

LXXX. CONDITVM.

*Tres olim fuimus, qui nomine iungimur vno;
Ex tribus est vnus, tres et miscentur in vno;
Quisque bonus per se, melior, qui continet omnes.*

Conditum est mulsi quoddam genus e melle, vino et pipere.

LXXXI.

LXXXI. ACETVM EX VINO.

*Sublatum nihil est, nihil est extrinsecus auctum;
Nec tamen inuenio, quidquid prius ipse reliqui,
Quod fuerat, non est; coepit, quod non erat, esse.*

Vinum inerat in vase; inde *nihil sublatum* est, nec quidquam infusum. Homo tamen, qui vinum in isto vase reliquit, non inuenit vinum in eo, sed acetum.

LXXXII. MALVM.

*Nomen habens Graecum, contentio magna
dearum,*

*Fraus iuuenis pulchri, multarum cura sororum,
Excidium Troiae, dum bella cruenta peregi.*

Malum est Graecae originis; Graece enim vocatur μήλον; Deae tres, Juno, Pallas, Venus, altercatae sunt de malo, quod inter ipsas missum erat ab Eride inscriptum *pulcherrimae*; per malum cursus celerioris praemio fraudauerat Atalantam Hippomenes *iuuenis pulcher* (vid. Ouid. Metam. X, 560 sqq.); Hesperides sorores custodierunt mala horti sui aurea (Palaephatus, cap. 19, Seruius ad Virg. Aen. IV, 484), denique fuit malum Troiae quoque excidium, postquam *bella* ingentia excitauerat.

LXXXIII. PERNA.

*Nobile duco genus magni de gente Catonis.
Vna mihi soror est, plures licet esse putentur.
De fumo facies, sapientia de mare nata est.*

Catones vocabantur gentili nomine Porcii, ergo perna (der Schweinshacken, item der Schinken) est de nobili genere gentis Catoniae seu Porciae. Unam sororem habet perna, quasi germanam, scilicet eiusdem porci. *Facies* atra pernae est *de fumo*, seu a fumo. *Sapientia* hoc loco est sapor, der Geschmack. *De mare*, de sale maris (*mare* est ablativus antiquus pro *mari*).

LXXXIV. MALLEVS.

*Non ego de toto mihi vindico corpore vires;
Sed capitis pugna nulli certare recuso.
Grande mihi caput est, totum quoque corpus in illo.*

Malleus non *toto corpore* agit, sed *capite tantum*. *Pugnare alicui* pro pugnare cum aliquo. *Totum corpus* in capite est, quia capite tantum agit.

LXXXV. PISTILLVS.

*Contero cuncta simul virtutis robore magno.
Vna mihi cervix, capitum sed forma duorum.
Pro pedibus caput est; nam caetera corporis
absunt.*

Pistillus, die Mörserkäule. *Virtus* est vis. Pistillus habet duo capita seu fines, vnam cervicem,

cem,

cem, qua est manubrium. Pedem non habet, sed vnum ex duobus capitibus est pro pede. Illud caput, quo tunditur, est pro pede quasi.

LXXXVI. STRIGILIS.

*Rubida, curua, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falsis auri mentita colorem,
Dedita sudori, modico succumbo labori.*

Strigilis instrumentum balnei erat, quo immunditiem et sudorem cutis detergebant. Erat coloris *rubidi*, figurae *curuae*, *capax* praeterea, totum corpus ambiens, non suis sed *alienis*, hominis nempe, *guttis*, i. e. sudore, madebat, erat ex orichalco, orichalco obductum, ergo auro similis ob splendorem *falsum*; *sudori dedita* seu sudore plena. Non diu patitur *laborem*, mox defatigatur.

LXXXVII. BALNEVM.

*Per totas aedes innoxius introit ignis.
Est calor in medio magnus, quem nemo veretur,
Non est nuda domus, sed nudus conuenit hospes.*

Veteres habebant peculiare domos lotionibus humani corporis destinatas. Hae calefactae implebantur igni seu calore *innoxio*. In medio erat ignis *magnus*; sed istum, utpote *innoxium*, nemo verebatur.

LXXXVIII. TESSERA.

*Dedita sum semper voto, non certa futuri.
Iactor in ancipites varia vertigine casus.
Nunc ego moesta malis, nunc rebus laeta secundis.*

Tesserae, intellige tesseras ludentis, *semper deditae sunt votis, nec certo sciunt futura.* Vertigo plerumque est der Schwindel, sed h. l. et alibi etiam conuersio. *Anceps*, dubius.

LXXXIX, PECVNIA.

*Terra fui primo latebris abscondita terrae;
Nunc aliud pretium flammae nomenque dederunt;
Nec iam terra vocor, licet ex me terra paretur.*

Postquam terrae argentum continenti a flamma aliud pretium, aliudque nomen*), pecuniae nempe, datum est, non amplius terra vocatur; sed *terrae* s. campi, agri, ex ea parari possunt.

LXXXX. MULIER GEMINOS

PARIENS.

*Plus ego sustinui, quam corpus debuit unum.
Tres animas habui, quas omnes intus habebam,
Discessere duae, sed tertia paene secuta est.*

Tertia anima paene secuta est duas, i. e. paene quoque e corpore discessit, seu mortua est.

LXXXXI.

*) Heumannus ita explicat: postquam ab igni et nomine Caesaris numis inscripto, maius pretium terrae isti metallica inditum est.

LXXXI. MILES PODAGRIVS.

*Bellipotens olim saeuus metuendus in armis
 Quinque pedes habui, quos unquam nemo ne-
 gavit;*

Nunc mihi vix duo sunt. Inopem me copia fecit.

Romani milites esse debebant statura quinque pedum. Podagricus non integros habet duo pedes, corpus nempe sustentantes. Copia vini inopem militem fecit pedum atque virium; Bacchus est pater podagrae.

LXXXII. LVSCVS ALLIVM

VENDENS.

*Cernere iam fas est, quod vix tibi credere fas est.
 Vnus inest oculus, capitum sed millia multa.
 Qui, quod habet, vendit, quod non habet, unde
 parabit?*

Fas est, licet. Allia vocantur capita. Unde ille, qui capita vendit, oculum, partem capitis, quam non habet, parabit?

LXXXIII. FVNAMBVLVS.

*Inter luciferum caelum terrasque iacentes
 Aëra per medium docta meat arte viator;
 Semita sed breuis est, pedibus nec sufficit ipsis.*

Funambulus medius incedit inter aëra et terram, et semita, qua incedit, funis nempe, angustior est, quam planta pedum.

D 5

LXXXIV.

58] CENTVM AENIGMATA VETERA.

LXXXIV. NUMERVS OCTONARIVS

DIGITORVM MINISTERIO

EXPRESSVS.

*Nunc mihi iam credes, fieri quod posse negatur.
Octo tenes manibus, sed me monstrante magistro
Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.*

Veteres per digitos numerabant; sex significabant omnibus sinistrae praeter annularem seu minimo proximum expansis, septem solo minimo depresso, octo depresso annulari et minimo seu auriculari. Si ergo auricularem septem exprimentem erigebant, relictus est annularis digitus depresso, ergo numerus fenarius. Haec explicatio est facillima. Alii aliter explicant. V. c. Heumannus sic intelligebat: Octo quis tenet globulos manu; tollit alius septem; relictus erunt sex, vnus nempe globulus et quinque digiti. Corrigenda est fortasse explicatio Heumanniana hoc modo: Si quis octo (globulos aut alia quaeuis) manibus compressa tenet, et alius tollat septem, nempe quinque digitos comprimentes et duo ex iis, quae custodiebantur, reliqui manebunt sex.

LXXXV. VMBRA.

*Insidias nullas vereor de fraude latenti;
Nam Deus attribuit nobis haec munera formae,
Quod me nemo mouet, nisi qui prius ipse mouetur.*

Non potest vmbrae nocere insidiator *latens*;
nam natura eam dotem *formae* dedit ac illi tribuit,

buit, quod a *nemine moueri* et impelli possit, nisi qui antea motu se prodiderit. *Nobis* v. 2. est pro *mihi*.

LXXXVI. ECHO.

*Virgo modesta nimis legem bene seruo pudoris.
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua;
Vltro nolo loqui, sed do responsa loquenti.*

Echo comparari potest *virgini nimis modestae* h. e. *permodestae* *), quae leges *pudoris* diligenter obseruat. *Vltro*, si alter eam non ante allocutus est, non loquitur, sed vltima tantum *loquentis* verba responsionis loco repetit.

LXXXVII. SOMNVS.

*Sponte mea veniens varias ostendo figuras;
Fingo metus vanos nullo discrimine vero;
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.*

LXXXIX MONVMENTVM.

*Nomen habens hominis post vltima fata remansi;
Nomen inane manet, sed dulcis vita profugit;
Vita tamen superest morti post tempora vitae.*

Monumentum h. l. ein Grabmal, h. e. sepulcrum cum inscriptione nominis. *Nomen* alicuius *hominis* in fronte gerit, post mortemque eius *remansit*. Sed *nomen* est res *inanis*;
quae

*) Heumannus *nimis* coniungi vult cum *bene*.

60 CENTVM AENIGMATA VETERA.

quae maior et grauior erat, vita, *profugit*.
(*Pro in profugio* etiam ab aliis interdum corri-
pitur.) *Vita* tamen aliqua *morti* superstes fa-
cta est, nempe vita nominis, *post exactam vi-*
tam corporis.

LXXXIX. ANCORA.

Mucro mihi geminus ferro coniungitur unco;
Cum vento luctor, cum gurgite pugno profundo;
Scrutor aquas medias, ipsas quoque mordeo terras.

Ancorae (in casu tertio) seu in ancora sunt
duo *mucrones*, qui per *ferrum uncum* coniun-
guntur. Impedit, quo minus venti et aquae
nauim abripere possint. In medias aquas de-
mittitur; saepe etiam in ripas ipsius terrae con-
iicitur.

C. OLLA.

Mater erat tellus; genitor fuit ipse Prometheus;
Auriculaeque regunt redimitae ventre cauato.
Dum cecidi infelix, mater mea me diuisit.

Prometheus, qui hominem ex luto finxit,
iure quodam suo artis figulinae, ollaeque adeo
inuentor *) dici potest (cf. Juuenal. IV, 133).
Anfae duae seu *auriculae* in *ventre cauato* adpli-
catae ollam *regunt*. *Mater* ollae, terra, eam
diuidit, frangit, *dum cadit*. *me diuisit*, clau-
sula Hexametri spondaici.

*) Potest etiam sic explicari: *Prometheus* homines
docuit ignis usum, hinc ollae quoque artisque
coquendi.

NOTAE

NOTAE CRITICAE
AD
SYMPOSIUM AENIGMATA.

P R O O E M I V M.

Versum primum et secundum vncinis inclusi. Saluo sensu abesse eos posse, nemo negabit. Absunt etiam a Codice Pithoei et Perionii, et erat, cum ipsi Heumanno supposititii viderentur. Sed cum ille deinde animaduerteter, versus hos, si recte ab ipso emendarentur, non parum nouam opinionem suam esse confirmaturos, ex ingenio rescripsit

Hoc quoque Symposium lusi de carmine inepto.

Sic me Sicca docet, Sicca deliro magistra.

Quia enim *Siccae*, in vrbe Africae, primos aetatis annos transegerat Lactantius, immo, vt Heumannus sibi persuadebat, ibi natus etiam erat, non abs re fore videbatur viro doctissimo, si istius vrbs in prooemio fieret mentio, vt adeo Lactantius ad Siccensem consuetudinem prouocaret, qua sibi liceret quamuis homini Christiano sacra ethnicorum concelebrare. Coniecturae audaciam vt latius ostendam vix necesse esse puto. Vt porro post versum primum punctum,
sic

fic post secundum comma tantum ponit, ut adeo secundus cum tertio coniungatur. Vides autem, quam male conueniat *Sicca me docet — dum redirent*. Debebat: *dum redeunt*. De correctione primi versus Gesneriana dixi in praefatione. Bunemannus versus secundi lectionem vulgatam retinet, quod factum quoque erat in editione operum Lactantiana, sed prioris, quam ita exhibuit, prout ab Heumanno emendatus erat, ita restituere in notis molitur: *Hoc quoque Symposium de carmine Lucii inepto*, aut adeo: *Haec quoque Symposii de carmine Lucii inepto* i. e. Haec quoque epigrammata pars sunt Symposii a Lucio conscripti.

v. 7. *Dum*. Recepi ex Cod. Anglicano primo pro *cum*. *Dum* cum coniunctiuo est peioris Latinitatis; sed sic iam coniunxerat v. 3.

v. 8. *inepti*] Basueli editio *ineptum*, i. e. *inepte*, quam lectionem miror Fabricio placuisse.

v. 9 et 10. exhibui, ut in omnibus Codd. leguntur. Heumannus ex sola coniectura dedit:

*Magno nescio quas passim de carmine nugas
Est meditata; diu sic frivola multa secuta est.*

Magno coniungi volebat cum *studio* v. 8, et *de carmine* explicabat *metrice, versweise*. Praeter traiectionem scripturae antiquae longe audacissimam nouus hic versus a Heumanno effectus vera caesura caret, cum duo priores pedes singulis absoluantur vocibus. Vulgatum in subiecta interpretatione ita explicui, ut ferri posse

posse credam. *Nugae magno de nomine sunt speciosae; nomen pro specie et magnifico titulo ponit ostendit Cortius ad Ciceron. epist. ad divers. I, 4, 4.*

v. 12. *diuersa*] Sic lego cum Codice Anglicano primo editionibusque Caufini et Castalionis. Syllaba *sa* ob caesuram producit, male id quidem, sed ita tamen, vt scriptori isti condonandum sit. Cf. Aenigm. LVIII, 2. Habent talia etiam Lucretius et alii; sed duo cum faciunt idem, non est idem. Heumannus pro *diuersa* dedit *de versu*, i. e. metricae. Fabricius lectionem Basueli praefert: *Ponere diuerse, vel soluere quisque vicissim.*

v. 14. *attuleram*] Heumannus ex Anglicano primo et Lugdunensi primo recepit *attulerim*, non male, *qui nihil attulerim* tunc explicandum erit *quod nihil attulerim* et referendum ad *foede tacuisse*.

v. 15. subito de carmine vocis] Placuit mihi aliquando Barthii emendatio *subito decerimine vocis*. *Decermen* nempe est a *decerpo*; esset igitur *quae voce quasi festinans decerpseram*. Sed *de carmine* tandem eodem redit, et *de*, vt saepius, *παρέλκει*. Heumannus post *carmine* interpungit, et deinde emendat *Voces insanas inter*. Sed aperte noster respexit ad Horatii verba, vt Castalioni iam obseruatum est, L. II, Sat. 3, v. 39. 40.

— — *Pudor, inquit, te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.*

v. 16.

v. 16. *quod non sapit*] Lectio Anglicani primi et Pithoeani, item editionis Basueli. Praestat illi alteri Perionianae: *si non sapit*. Vulgati ex Castalionea absurde: *quid non capit*. Confer tamen Castalio Horatianum illud: *Quid non ebrietas designat?*

Aenigm. I. In inscriptione *stilus* praestare monuerat Gesnerus alteri illi lectioni, sed omnium codicum, *graphium*. Accessit Heumannus. Neutra vero de se loquuntur in masculino; vid. *aenigm. L et LXXX.*

v. 2. *diuersa et munera*] Sic Codex Lugdunensis vterque, item monente Fabricio editio Basueli. Vulgati: *diuerso et munere*, sine dubio ex emendatione librarii artem grammaticam ostendere volentis.

II, 1. *digitis signata magistris*] Constans lectio omnium codicum (nisi quod Anglicanus tertius et editio Perionii *magistri*, non male, habent). Explicatio mea vix mihi facit satis. Conieci aliquando pro *magistris* legendum esse *ministris*; *digitis ministris* h. e. *digitorum ministerio*. Heumannus ex ingenio *digitis stipata* (circumdata) *ministris*. *Signare* pro *imprimere* est etiam apud Ciceronem in *Quaest. Academ. 4, 71*, vbi notiones dicuntur *signari* in animis nostris. Infra *Aenigm. LVII.* habes *vestigia signare* pro *vestigia terrae imprimere*.

IV. 2. *recludo*] Sic codex Anglicanus primus et Lugdunensis primus, item editio Basueli. *Recludo* est pro *claudio*, vt apud Iustin. I, 9, 16.

9, 16. De particula *re* significatum primitiui non immutante vid. Cortius ad Sall. Iug. cap. 4. sub fin. et ad Cicer. V, epist. 4, n. 7. Praeterea *recludere* h. l. est *rursus claudere et iterum recludere* pleonasmus. Non refragabor tamen, si quis praeferre velit lectionem Camerarii *concludo*, cuius vestigia remanent etiam in Anglicano tertio, vbi legitur *iterumq. claudio*, cum librarius in archetypo suo sine dubio inuenerit *iterum qclado*. Nec ipsa haec lectio *iterumque claudio* spernenda est.

V, 3. et solui] Retinui vulgatam. Heumannii coniectura *exsolui* non est spernenda illa quidem, sed tamen minus necessaria, cum *soluere* ponatur etiam pro *exsoluere*. Terentius: Non recte vinctus est; *iube solui*. Andr. V, 4, fin.

VI, 2. Sic hunc versum emendat Heumannus. Vulgati inepte: *Est domus in alto, sedes est semper in alto*.

3. qui me cito] Mallem *sed me cito*. Vestigia huius lectionis seruant Anglic. tertius et edit. Perionii, vbi *sed* diserte legitur, quamuis cetera variant.

VII, 1. Sunt mihi, sunt lacrimae.] Constans lectio Codicum, quam explicari posse in illustratione contextui subiecta videbis. Heumannii emendatio, *funduntur lacrimae*, admodum ieiuna est. Hasaeus coniiciebat: *Sum tibi fons lacrimae, sed non sum causa doloris*.

E

IX, 3.

IX, 3. Heumannus pro vulgato *sed sinus excepit, qui me simul ipse recepit* emanatum dedit. *Et sinus, effudit qui me prius, ipse recepit*, vestigiis insistens lectionis codicis Anglicani primi, ubi habetur *Et sinus excipit, qui me simul recipit ipse*, ad excipit autem glossa adscripta est *offendit*. Ego lectionis huius vestigia pressius sequi tentavi, nec, credo, infeliciter. *Simul* est pro *quoque*, aut *qui simul* pro *qui idem*.

XV, 3. patitur] Heumannus corrigebat *faciet*, et explicabat: Quod iam natiuitas mea fecit, ut me nascente emoreretur mater, id olim mors faciet mea, nascituris et aliis me moriente.

XVIII. 3. consilium.] Vulgati habent *conchylum*, quod retinuit Heumannus, quamuis vox haec antepenultimam alias habeat longam, quae hic corripienda foret. Quid porro significat vox *conchylia*? An cochleae testam seu domum? Minime; sed muricem, aut concham in genere, aut colorem denique purpureum. Fac tamen significare; num aenigma adhuc erit, si *conchylum* memoretur, quod aperte prodit cochleam. Apage ergo istam lectionem, cuius ἀτοπία iam vidit Castalio: *Consilium* diserte habetur in Anglicano tertio, Lugdunensi secundo atque in editionibus Perionii et Basueli. In Anglicano primo et Lugdunensi primo est *concilium*, sed iam viris doctis obseruatum est, istas voces a librariis confundi solere. *Lectionem*
quinque

quinque Codicum omnino praefendam censeo, eamque, utcumque potui, explicare conatus sum. Aliquando iam eo, quamquam inuitus, confugeram, ut auctorem *domcilium* dura admodum et insolita syncope pro *domicilium* scripsisse putarem.

XIX. Heumannus transponit contra omnem Codd. consensum versum secundum et tertium, eosque ita legit:

*Quumque canam semper, nullus mea carmina
laudat.*

Sic vox laude caret, quae se laudauerit ipsa.

XX, 1. specioso] Heumannus ex coniectura dedit *spatioso*, quod eodem tamen fere redit.

2. 3. Heumannus sic verba transposuit:

Viva nihil dixi; sed saevo perdita fato,

Docta fui studio, quae sic modo mortua canto.

Sed vides explicari posse vulgatam, in qua nihil mutavi, nisi quod *prodita* ex Codice Anglicano tertio et editione Perioniana receperim pro *praedita*, quod et ipsum ferri posse contendo. Gesnerus legere volebat *sum modo* pro *sic modo*; male, si quid video.

XXIV, 3. *sumo*] Heumannus emendat *insumo*. Sed *sumere* pro *edere* et *bibere* satis frequens est. Vide v. c. Phaedr. III, 2, 4.

XXVI, 1. *volantis*] Vides me substantiue accipere, ut XXVIII, 2. Heumannus rescribat *volanti*.

E 2

XXVIII,

XXVIII, 3. Sed fedeo] Heumannus nulla urgente necessitate corrigit: *Desideo*. Non spernenda lectio quatuor Codicum et editionis Basvelianae: *Sed redeo in tenebris*.

XXX, 1. *notarum cunctis*] Ingeniosa Heumanni emendatio pro vulgato: *nostrarum cunctis*.

XXXII, 2. *non sum nomine solo*] Heumannus *hoc* pro *sum* emendat; sed *hoc* facile potest suppleri eodem modo, vt *sum* suppleendum foret, si *hoc* legeretur.

XXXIII, 3. Heumannus sublata distinctione post *cruentos* interpungit ante *vocem*. Sed noster sensus expletionem ad initium sequentis versus referuare non solet. Si tamen admittatur explicata illa altera a me memorata, qua *tollere* pro *auferre* positum est, omnino ista distinctio non erit incongrua.

XXXV, 2. *super*] Heumannus coniicit *licet*; sed non ausus est in contextum recipere. Editio Perionii *sed et*, quod plane absurdum. Nihil mutandum censeo; si quid tamen, vide an praestet *saepe*.

3. *lingua*] *voce*, Lugd. primus cum editionibus Pithoei et Basueli; ex correctione sine dubio librarii imperiti.

XXXVI, 1. *in aluo*] Heumannus nulla cogente necessitate corrigit: *ab aluo. natus* pro *generatus*, vt saepius.

XLII. 2.

XLII, 2. Sustuli punctum post *tabernam*, ut coniungatur versus tertius cum secunda. Duriuscula enim mihi videbatur et non satis expedita Gesneri explicatio, quam in Thesauro suo repetiit, tabernis cauponum inscriptam fuisse litteram B, quae significauerit *Bonum*. Ego autem statuo integram vocem *Beta* inscriptum fuisse, Symposium autem velle, non esse tunc nomen litterae, sed nomen plantae.

XLV, 3. Heumannus non solum rescribere gestit: *O felix, longam si possem vivere vitam!* sed integrum versum cum tertio sequentis aenigmatis permutandum censet. *Possem* recepi pro *possim*.

XLVI. Inscribitur in nonnullis codicibus *li-
lium*; sed quia flos iste in feminino genere de se loquitur, *viola* praestat, quod etiam praestantissimi codices proferunt.

XLVII. Adsuitur huic aenigmati in plerisque editionibus versus quartus, isque longe infulsissimus:

*Nec mihi poena datur; sed habetur gra-
tia danti.*

Qui quomodo Castalioni genuinus videri poterit, adeo ut tertium nostrum pro eo eiiciendum censeret, satis mirari nequeo.

XLVIII. Nonnulli codices inscribunt *succinum*, quod et ipsum ferri posset, nisi verosimilius

lius videretur, *turi* statim subiungi *myrrham*, quae saepissime coniunguntur.

I. *pro lacrimis*] Sic constanter legunt MSS. et editi libri. Castalio coniecerat *per lacrimas*, quod adripuit et textui intulit Heumannus, qui facile sentire poterat, sic meram existere Tautologiam.

L, 2. *mollis*] Suspecta potest esse vox ista. Sed non habeo, quod iam pro eo substituam. Codicum Lugdunensium alter legit: *seu calibus duro sensum praecisa meatu*; alter: *seu calibus seu duro sum praecisa meatu*. Sed quis inde extricabit veram lectionem. Cui satis faciat, si pro *mollis* substituatur *validi*, aut tale quid, referendum ad *chalybis*?

LIV, I. *adunci*] Nescio fane, cur Heumannus rescripserit *aduncum*.

LVI. Inscribunt plerumque CALIGAM; FICONEM addidi ex Anglicano primo, ubi CALIGA non legitur. Anglicanus secundus *Gallica* habet, quod et ipsum nomen calceamenti fuisse discas licet ex Gellio (XIII, 21), unde frustra fuit, qui Glossam adscripsit *Caliga* tamquam correcturus. Heumannus in alia omnia abiens ab ingenio rescripsit LINVM, quia in caligam verba aenigmatis non conuenire putabat. Nescio, an linum dici possit longe maius fuisse, cum viueret. Neque illud concedo, *tumulo*

com-

condita non sum idem esse ac nondummersum sum in aquam terra cespititia depressum. Etenim si linum plene describendum erat, omnino iam sepultum poterat dici; nisi enim ante in aquam demersum sit, nondum plane perfectum est. Vid. Plin. XIX, 1. Denique hoc quoque non omittendum est, *linum* non posse de se in feminino loqui.

2. *Sed nunc*] Quia *sed* statim iterum occurrit, mallet cum Anglicano secundo: *At nunc.*

LVII, 1. In caput] Frustra rescripsit Heumannus *in capite*. Pediculi ingrediuntur in capite, homines praestigiatores *in caput* aut *capite* (omisso *in*). Sic dicitur *in utramvis aurem dormire*.

LXIII, 3. *aequora curant*] Sic omnes codd., contra quorum consensum Heumannus rescripsit *aequor adorat*. Sed *curare* non adeo ieiune dictum est, ac illi videbatur. *Deos curare* est eos vereri, eorumque metu recte facere aut a male faciendo abstinere. Sic Virg. Eclóg. VIII, 103: Nil ille *deos*, nil carmina curat.

LXVI, 3. Hunc versum sic emendat Heumannus: *Noctibus in mediis faciem prope reddo dierum*. Sed vulgatam auctore aenigmatum indignam esse, quis illi credet, cum sit intellectu facillima?

E 4 - LXVIII,

LXVIII, 3. *nisi si quod*] Recepi lectionem codicis Anglicani secundi, cuius vestigia in aliis quoque Codd. supersunt. Vulgata, quam Heumannus etiam retinuit: *nisi si quid*. *Nisi si pro si* satis frequens est apud Terentium et alios.

LXIX, 2. Retinui vulgatam, quam explicari posse ostendi. Plerique codices praeter Anglicanum tertium habent *ius pro vis*; hoc quam facile in illud mutari potuerit, cuius patere credo. Heumannus ex ingenio dedit: *Do linguae frenos auidae sine fine loquendi*. Sed cum *dare frenos linguae* vix dici posse ipse intelligeret, addidit coniecturam aliam: *Iniicio linguae frenos sine fine loquendi*.

LXX, 2. *venis*] Vulgati *viuis*. Recepi lectionem *venis* ex Anglicano tertio et editione Perioniana. Alii codices proferunt *nimis*. Heumannus correxit *terris*.

3. *Et trahor*] Sic dedit Heumannus ex Codd. duobus Anglicanis et editione Perioniana. Codex Anglicanus primus habet *et labor*, cum quo consentit Codex Castalionis, et vterque Lugdunensis, qui per errorem profert *est labor*. Sed cum sic iusta quantitas non constet, Castalio correxit *labor et*, quod reliqui editores seruarunt. Fortasse auctor errauit in quantitate voci assignanda. Quidquid sit, lectio ista *labor* non est inuenusta; aqua enim postquam protracta est

est ex puteo, labitur in canales, aquaria cet. et lusisse videtur auctor in repetitione vocis *labor*. Nolui tamen eam recipere, quia aut quantitatis neglectu, aut (si Castalionis correctionem admittas) licentiori traiectione laborat.

LXXII, 2. *quamvis et saepe recedat*] Heumannus corrigit: *quamvis mihi saepe recedit*. Non nego, *et* hic duriuscule intrudi, ut aenigmate proxime insequenti v. 3. *ñ quoque*. *Recedit* est in tribus codicibus et recipi omnino posset; sed *mihi* audacius ingeritur, cum in codd. nullum eius superfit vestigium; an credis Heumanno *in saepe*, quod Codex Anglicanus tertius habet, ortum esse ex *mi saepe*, hoc autem ex *mihi saepe*?

3. Vulgata: *Nunc mihi magna meae est animae, nunc nulla facultas*. Sed lectio Heumaniana Codicum quorundam suffragio suffulta praestat.

LXXIII, 1. *crudeli sospes*] Ita recte Heumannus pro vulgato *crudelior hospes* et lectione codicum omnium *crudelis hospes*.

3. *volucris quoque*] Vulgata *volucris tum*, contra codices. Cf. ad LXXII, 2.

LXXIV, 1. *tormenta profugi*] Sic ex plerisque Codicibus Heumannus pro *refugi*. *Profugere* pro *effugere* s. *refugere* habes apud Melam. III, 9. (caput agit de Aethiopia) et

Curtium X, 2, 20. Adde Anton. Cicer. lib. X. ad Atticum. ep. 8. p. 154. ibique Graeuium.

LXXIV, 3. *ab undis*] Sic codices et Heumannii editio aenigmatum. Sed in editione operum Lactantii dedit *in undis*, quod Bunnemannus, ut cetera, repetiit.

LXXVII, 3. *scandatur*] Correctio Heumannii pro vulgato: *comitentur*. Perioniana editio; *mittentur*. Fortasse: *nitantur*.

LXXX. Quidam Codices inscribunt *potus conditus*; quod praeferre gestit Heumannus, quia v. 3. *melior* dicatur, non *melius*. Sed vide ad inscriptionem Aenigm. I.

LXXXI, 2. *inuenio quidquid prius ipse reliqui*] Lectio plerorumque Codicum suffragio fulta. Heumannus correxit: *quod in isto vase reliqui*. Vulgata: *Nec tamen inueni, quidquid prius esse reliqui*. Et hic versus in vulgatis est tertius; sed Heumannus transpositione facta in secundum locum recepit, quod non possum non probare, quamuis Codices contra conspirent.

LXXXII, 1. *habens*] Plerique codices legunt *ouis*, quod tamquam monachi inepta sedulitate potius, quam auctore poeta dignum merito reiicit Heumannus.

3. *dum bella cruenta peregi*] Lectio constans codicum, quam explicui, ut potui. Heumannus audacter, ut solet: *cui bella cruenta peregi*.

egi. Editio Perioniana: *Quae bella cruenta peregi,*
quod ferri possit, si legatur per exclamationem.

LXXXVI. *Stritilis* inscripsit Bunemannus,
et *strigilis* aut potius *strigelis* (sic enim, sine
dubio per sphaema, excusum est) vncinis inclu-
sum subiecit.

LXXXVII, 1. *quem nemo veretur*] Heu-
mannus rescribit: *cui nemo ferendo.* Male, si
quid video. *Quem nemo veretur* ferendum ad
 $\tau\omicron$ *innocius* v. 1.

LXXXVIII, 1. *futuri*] Correctio Heuman-
ni pro vulgato *futuro*, quod, quia explicare
non potui, reliqui.

3. *nunc - nunc*] Sic Heumannus cum Co-
dice Anglicano secundo et editione Perioniana.
Vulgata *non -- non*, quod et ipsum ferri possit,
praesertim si $\tau\omicron$ *futuro* v. 1. reduci et apte ex-
plicari queat.

LXXXIX, 2. *quos umquam nemo negavit*] Re-
cepi lectionem Codicis Anglicani tertii, cum
quo et alii quodammodo conspirant. Vulgata
quod numquam nemo negavit offendit ob dupli-
cem negationem non adfirmantem, sed negan-
tem. Ferri tamen potest, quia duplex negatio
negans non plane insolens est. Heumannus
corrigit:

*Quod quamquam nemo negavit, Nunc mihi
vix duo sunt.*

LXXXIV.

LXXXIV. Inscriptionem addidi nouam, cum in Heumanni editione deesset et illa, quam codices proferebant (*De VIII ut tollas VII, et VI remaneant*) plane esset absurda.

1. *credes*] Reperi lectionem duorum codicum pro vulgato *credas*, quod Heumannus quoque retinuit.

LXXXV, 2. *nobis haec*] Constans lectio codicum, quam reiicere religioni mihi fuit. Vulgata *huius mihi*; Heumannus *talis mihi*. Umbra de se im plurali loquitur, sed mox pergit in singulari; quod non infrequens est.

LXXXVIII, 3. *morti*] Reduxi lectionem omnium fere codicum, pro qua ex ingenio male substituit Heumannus *multis*.

C. *Olla* cum Anglicano primo recte inscripsit Heumannus pro vulgato *Lagena*.

3. *me diuisit*] Vulgata, ut vitetur spondaicus, *me ante diuisit*. Sed medicina morbo peior; sic enim corripienda esset *di* in *diuisit*; et quam incongrua *ante*?

F I N I S.

Dieser Band wurde 2000
durch Bestrahlung sterili-
siert. Verfärbungen stellen
keine Gefahr dar.

Datum der Entleiherung bitte hier

Lit. Rom A 2278

